

Factsheet | Sociale implicaties van rookverboden — resultaten en geleerde lessen

Het Leernetwerk Gezonde Leefomgeving Groningen, kortweg LEGrO, werkt samen met gemeenten, kennisinstellingen en inwoners om te bouwen aan een gezonde leefomgeving. Eén van onze thema's is de sociale implicaties van rookverboden. We willen een rookvrije generatie dichterbij brengen, maar ontdekten dat dit veel meer vraagt dan alleen regels.

Resultaten

- Rookvrije zones dragen bij aan een cultuurverandering waarin roken steeds minder geaccepteerd wordt. Tegelijkertijd zien we verplaatsing van rookgedrag naar de randen van terreinen, wat nieuwe vormen van overlast veroorzaakt.
- Handhaving is een groot knelpunt: conciërges en toezichthouders hebben vaak weinig gezag, en juridische middelen ontbreken. Dit maakt naleving afhankelijk van sociale controle en draagvlak.
- Jongeren maken onderscheid tussen roken en vaperen. Vaperen wordt gezien als minder schadelijk en aantrekkelijk door smaakjes en sociale status, waardoor traditionele campagnes hun doel missen; vaperen wordt vaak onderschat.
- Communicatiecampagnes bereiken jongeren beperkt; Communicatie blijkt effectiever in persoonlijke settings. Herhaalde gesprekken, bijvoorbeeld tijdens introductieweken op school, werken beter dan posters of nieuwsbrieven en rolmodellen en sociale media zijn effectiever.
- Samenwerking tussen scholen, gemeenten, ouders, jongerenwerk en jongeren levert draagvlak en concrete oplossingen.
- Voorbeelden uit de regio tonen de kracht van lokale initiatieven! Samenwerking levert zichtbare successen op, zoals rookvrije terrassen in Westerwolde en een gezamenlijke oudercampagne in Stadskanaal, en een samenwerking tussen een school en de gemeente in Pekela.

Wat hebben we geleerd?

- **Gedragsverandering = kernuitdaging** → Gedragsverandering staat centraal. Technieken zoals framing ('vaperen is gevaarlijker dan je denkt'), nudging (rookvrije plekken aantrekkelijk maken) en rolmodellen (sporters, influencers) zijn nodig om rookvrij gedrag vanzelfsprekend te maken. □ Inzet van framing, nudging, positieve associaties en rolmodellen is nodig.
- **Samenwerking cruciaal** → Zonder actieve betrokkenheid van ouders, scholen en gemeenten blijft beleid een papieren werkelijkheid. Ook lokale ondernemers en buurtinitiatieven spelen een belangrijke rol.
- **Creativiteit en consistentie** → jongeren bereiken via sociale media, spelelementen en inspirerende rolmodellen. Campagnes via TikTok of interactieve apps sluiten beter aan bij hun leefwereld dan traditionele gezondheidsboodschappen. Ondersteuning en alternatieven zijn nodig. Stop-met-roken-programma's bereiken jongeren nauwelijks, maar sportactiviteiten of zichtbare beloningen voor niet-roken werken motiverend.
- **Concretisering nodig** → Concretisering ontbreekt vaak nog. Er zijn veel ideeën en inzichten, maar minder duidelijke actieplannen met meetbare doelen en tijdslijnen. Zonder dit risico lopen initiatieven te verzanden.

- **Educatie vroeg beginnen** → al op basisschoolniveau via de ouders), en herhalen in alle levensfasen. Educatie moet al op basisscholen beginnen en steeds worden herhaald. Jongeren geven zelf aan dat informatie dan beter blijft hangen. Actief leren — zoals zelf een video maken — vergroot de impact.
- **Quick wins** → rookvrije zones aantrekkelijker maken, de financiële voordelen van niet-roken benadrukken in campagnes, en succesverhalen zichtbaar maken om de norm verder te verschuiven.

